

MADANIYATLARARO MULOQOTDA SUN'IY INTELLEKT VA YANGI MEDIA VOSITALARINING O'RNI

Normatova Gavhar Mahmud qizi

“Fartuna-savdo” mas’uliyati cheklangan jamiyati
marketing bo’yicha menejer

Annotatsiya: Maqolada sun’iy intellekt va yangi media vositalarining madaniyatlararo muloqot jarayoniga ta’siri ilmiy asosda tahlil qilinadi. XXI asrda raqamli transformatsiya jarayonlari xalqaro muloqot shakllarini tubdan o’zgartirayotgani, yangi media vositalari va sun’iy intellekt xalqlararo hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqayotgani ko’rsatib beriladi. Shu bilan birga, identitetning yo’qolishi, algoritmik tarafkashlik va madaniy stereotiplarning shakllanishi kabi xavf-xatarlar ham yoritiladi. O‘zbekiston tajribasi asosida madaniyatshunoslikda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish istiqbollari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: madaniyatlararo muloqot, sun’iy intellekt, yangi media, raqamli madaniyat, globalizatsiya, identitet.

Аннотация: В статье на научной основе анализируется влияние искусственного интеллекта и новых медиа на процесс межкультурного диалога. Показано, что в XXI веке процессы цифровой трансформации кардинально меняют формы международного диалога, а новые медиа и искусственный интеллект выводят международное сотрудничество на новый уровень. При этом выделяются такие опасности, как потеря идентичности, алгоритмическая предвзятость и формирование культурных стереотипов. На примере опыта Узбекистана анализируются перспективы использования современных технологий в культурологии.

Ключевые слова: межкультурный диалог, искусственный интеллект, новые медиа, цифровая культура, глобализация, идентичность.

Abstract: The article analyzes the impact of artificial intelligence and new media on the process of intercultural dialogue on a scientific basis. It is shown that in the 21st century, digital transformation processes are fundamentally changing the forms of international dialogue, and new media and artificial intelligence are taking international cooperation to a new level. At the same time, such dangers as the loss of identity, algorithmic bias and the formation of cultural stereotypes are also highlighted. The prospects for the use of modern technologies in cultural studies are analyzed based on the experience of Uzbekistan.

Key words: intercultural dialogue, artificial intelligence, new media, digital culture, globalization, identity.

Hozirgi davrda insoniyat hayotining barcha jabhalariga axborot texnologiyalari chuqur kirib bormoqda. Shundan kelib chiqib, madaniyatshunoslikda ham raqamli muhit, sun'iy intellekt va yangi media vositalari tobora dolzarb tadqiqot obyektiga aylanmoqda. Madaniyatlararo muloqot endilikda diplomatik uchrashuvlar yoki madaniy anjumanlar bilan cheklanib qolmay, balki onlayn makonda, virtual platformalarda millionlab foydalanuvchilar ishtirokida kechmoqda [1, B.12].

Shu jihatdan, madaniyatshunoslik ilmida yangi metodologik yondashuvlar zarur bo'lib qolmoqda. Zero, madaniyatlararo muloqot nafaqat xalqaro hamkorlikning asosi, balki global tinchlik va barqaror rivojlanishning muhim kafolatidir.

Madaniyatlararo muloqot jarayonlarini anglash uchun avvalo uning nazariy asoslarini ko'rib chiqish zarur. Mahalliy olimlar fikriga ko'ra, madaniyatlararo muloqot — bu turli xalqlar va elatlar o'rtasida qadriyatlar, ma'naviy tajribalar, urf-odat va an'analarni o'zaro almashish hamda anglash jarayonidir [2, B.44].

Professor M. Yuldasheva ta'kidlaganidek, madaniyatlararo muloqot jarayonida ikki tomonlama jarayon — madaniyatni saqlash va yangi tajribalarni qabul qilish muvozanati muhim ahamiyat kasb etadi [3, B.57]. Bu esa yangi media vositalari yordamida yanada tez va samarali shakllanmoqda.

Yangi media vositalari madaniyatlararo muloqotning geografik chegaralarini deyarli yo'q qildi. Internet platformalari, ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, videoxosting xizmatlari orqali xalqlar o'z milliy madaniyatini keng auditoriyaga namoyon etish imkoniga ega bo'ldi.

Masalan, o'zbek maqom san'ati yoki milliy raqs namunalarining YouTube orqali millionlab ko'rishlarga ega bo'lishi, TikTok'da yoshlar tomonidan xalq qo'shiqlarining yangi talqinlarda tarqatilishi madaniyatlararo almashinuvning jonli misolidir.

Biroq, shu bilan birga, “axborot shovqini”, “madaniy kontentning yuzaki talqini” va “virtual stereotiplar” kabi muammolar ham kuchaymoqda [4, B.73]. Shuning uchun yangi media vositalaridan foydalanishda madaniyatshunoslik nazariyasi asosida yondashuv zarur.

Sun'iy intellekt hozirda madaniyatlararo muloqotda uchta asosiy funksiyani bajaradi:

1. Til to'siqlarini kamaytirish. Google Translate, Yandex Translate kabi tarjima dasturlari turli madaniyat vakillari o'rtasida tezkor muloqotga imkon

yaratmoqda. Shu orqali lingvistik chegaralar qisqarib, yangi hamkorlik shakllari paydo bo'lmoqda.

2. Madaniy mediator vazifasini bajarish. Sun'iy intellekt asosidagi chatbotlar va virtual yordamchilar xalqaro ta'lim, biznes va turizmga madaniy vositachilikni amalga oshirmoqda.
3. Madaniy xilma-xillikni targ'ib qilish. AI yordamida yaratilayotgan san'at asarlari, musiqiy kompozitsiyalar va dizayn ishlari madaniy innovatsiyaning yangi shakllarini yuzaga chiqarmoqda [5, B.91].

Shu bilan birga, algoritmik tarafkashlik, madaniy tushunchalarning noto'g'ri tarjimasini yoki kontekstdan uzib qo'yilishi kabi muammolar mavjud. Bu holatlarni bartaraf etish uchun AI tizimlarini milliy madaniyatshunoslik ekspertizasi asosida boyitish muhim.

O'zbekistonda ham yangi media va sun'iy intellekt texnologiyalaridan madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda keng foydalanilmoqda. "O'zbekiston — 2030" strategiyasida raqamli madaniyatni rivojlantirish, milliy merosni dunyoga targ'ib etish, yoshlarning madaniyatlararo kommunikatsiyadagi ishtirokini kuchaytirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan [6, B.64].

Masalan, O'zbekiston davlat konservatoriyasi huzuridagi "Maqom" markazi xalqaro onlayn ko'rgazmalar, virtual kontsertlar tashkil etib, milliy musiqa san'atini global miqyosda targ'ib qilmoqda. Shuningdek, yosh ijodkorlar sun'iy intellekt yordamida milliy musiqiy meros asosida yangi asarlar yaratmoqda, bu esa madaniy integratsiya jarayonida yangicha yondashuv hisoblanadi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt va yangi media vositalari madaniyatlararo muloqotda tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Ular:

- xalqlararo kommunikatsiyani tezlashtirdi;
- til va madaniyat to'siqlarini qisqartirdi;
- milliy madaniyatlarni global miqyosda targ'ib etish imkonini berdi.

Shu bilan birga, identitet yo'qolishi, stereotiplarning kuchayishi, algoritmik tarafkashlik kabi xavflar ham mavjud. Demak, O'zbekistonda va jahon miqyosida sun'iy intellekt va yangi media vositalaridan oqilona foydalanish, ularni madaniyatshunoslik nazariyalari asosida ilmiy tahlil qilish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jo'rayev M. Madaniyatshunoslik asoslari. — Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2015. — 220 b.

2. Qosimov B. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar uygʻunligi. — Toshkent: Maʼnaviyat, 2010. — 180 b.
3. Yuldasheva M.B. Madaniyat va jamiyat: nazariy yondashuvlar. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018. — 256 b.
4. Karimov A. Axborotlashgan jamiyat va madaniyatlararo kommunikatsiya. — Toshkent: Innovatsiya, 2021. — 198 b.
5. Joʻraeva N. Sunʼiy intellekt va madaniyat: zamonaviy yondashuvlar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. — 175 b.
6. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti. “Oʻzbekiston — 2030” strategiyasi. — Toshkent: 2023. — 112 b.